

Audit vzdělávacího systému v ČR: rizika a příležitosti (2017)

Pro-executive version

*Předkládáme hlavní závěry z každoročního Auditů vzdělávacího systému v ČR za rok 2017: SWOT analýza stavu, hodnocení posledních klíčových událostí (2017) a výhled na rok 2018. **Kompletní analýza včetně komentářů oponentů, odkazů na zdroje a vysvětlení kontextu jednotlivých událostí či jevů je k dispozici.***

*Jsme si vědomi toho, že při složitosti vzdělávacího systému neexistuje na jednotlivých tématech jednoznačný konsensus. Některá z nich lze při chápání komplexity vzdělávacího systému považovat za pozitivní i negativní zároveň, jelikož mohou mít různá vyústění či vývoj. Proto **oslovujeme experty zabývající se z různých úhlů pohledu vzdělávací politikou** a žádáme je o jejich vyjádření a oponenturu. Jejich komentáře najdete v poznámkách pod čarou.*

Expertní skupina oponentů a přispěvatelů:

Tomáš Bouda, ředitel Centra dalšího vzdělávání PedF OU v Ostravě

Pavel Doulik, děkan PedF UJEP v Ústí nad Labem

Dominik Dvořák, výzkumník Ústavu výzkumu a rozvoje vzdělávání při PedF UK v Praze

Jiří Hlavenka, investor a podnikatel, iniciátor změn ve vzdělávání v Jihomoravském kraji

Martin Chvál, výzkumník Ústavu výzkumu a rozvoje vzdělávání při PedF UK v Praze

Štěpán Kment, bývalý předseda České středoškolské unie

Jiří Němec, děkan PedF MU v Brně

Ondřej Neumajer, odborník v oblasti vzdělávání a digitálních technologií, Pedf UK v Praze

Václav Trojan, vedoucí Centra školského managementu při PedF UK v Praze

Jana Straková, výzkumnice Ústavu výzkumu a rozvoje vzdělávání při PedF UK v Praze

Arnošt Veselý, vedoucí Katedry veřejné a sociální politiky FSV UK v Praze

Tomáš Zatloukal, vrchní inspektor České školní inspekce

*Na obsahu se podíleli **Ivana Rybanská, Miroslav Hřebecký a Tamara Kováčová** z EDUin.*

*Využíváme také některých závěrů ze studie pro publikaci **Kam kráčíš Česko (Aspen Institute Central Europe)**, jejíž část týkající se vzdělávání EDUin připravil. Do hodnocení politických priorit se dále promítají cíle strategického dokumentu **Vzdělávání přede-vším.***

Bob Kartous, EDUin, bob.kartous@eduin.cz

Český vzdělávací systém (SWOT)

Přednosti

- Rozvinutá školská infrastruktura (relativně vysoký počet všech stupňů škol, hustá regionální distribuce školského vzdělání). Tato infrastruktura je relativně stálá. Pohyby v letech jsou minimální.
- Hustá síť institucí (VŠ) vzdělávajících učitele, regionálně relativně proporčně rozložená (Praha a všechna krajská města kromě Karlových Varů a Jihlavy). Skupina studijních programů pedagogika, učitelství a sociální péče je třetí nejsilnější s více než 5 100 absolventy ročně.
- Existující síť pro další vzdělávání pedagogů. Národní institut pro další vzdělávání, krajská vzdělávací zařízení a neziskový sektor. Existuje ucelený systém akreditace programů dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, v současnosti nevyužití k posuzování kvality.
- Vysoký podíl absolventů se středoškolským vzděláním. Dlouhodobě silná pozice se ale aktuálně mění, v současnosti je poměr předpokládaných absolventů středoškolského vzdělání nižší, než je průměr OECD, což je způsobeno větším poměrem lidí v terciárním vzdělávání. Regionálně se též začíná projevovat sestupná sociální mobilita vlivem absence středoškolského vzdělání u socioekonomicky slabých vrstev společnosti.
- Průměrné až nadprůměrné výsledky v některých oblastech mezinárodního srovnávání v oblasti gramotností (TIMSS, PIRLS, ICILS). Výjimkou je PISA.
- Relativně velká různost alternativních přístupů vně i uvnitř veřejného vzdělávacího systému. V posledním roce vznikly desítky neveřejných škol. Snahou MŠMT v roce 2017 bylo vznik dalších škol na primární úrovni omezit.
- Reforma financování regionálního školství s potenciálem odbourat nerovnost v jednotlivých krajích.
- Jisté množství dat, z nichž některá začíná stát uvolňovat k analýze.
- Zkvalitňující se práce některých institucí zapojených do řízení vzdělávacího systému, zejména České školní inspekce; taktéž směřování Národního institutu pro další vzdělávání.

Slabiny

- Dosavadní relativně vysoká spokojenost veřejnosti se stavem veřejného školství. Bez politické objednávky nelze očekávat snahu o politická řešení, vyšší investice a vyšší progresivitu.
- Vysoce podprůměrná úroveň financování veřejného školství s tendencí k mírnému navyšování. Stálá neochota politických stran zavázat se k navýšení výraznému, alespoň na úroveň průměru OECD.
- Nekoncepční řízení (neschopnost strategického řízení) provázené častými politicko-personálními změnami. V některých případech nedostatečná kompetence lidí odpovědných za oblast vzdělávání na úrovni celostátní i samosprávné.
- Absence širší shody na žádoucích cílech (popřípadě prostředcích) vzdělávání. Jedinou deklaratorní shodu ve volebních programech sněmovních voleb 2017 představovaly platy učitelů.
- Nadprůměrně nerovný přístup ke vzdělávání s tendencí k prohlubování nerovnosti (zejména meziregionálně).
- Diskutabilní struktura školské soustavy, zejména na úrovni středoškolské, nejasná vize rozvoje středoškolské soustavy s ohledem na rychlý nástup změn na pracovním trhu, zbytečné výdaje na školy s nízkou přidanou hodnotou.
- Vysoká míra selektivity ve vzdělávacím systému na úrovni povinného vzdělávání s částečnou politickou tendencí k narovnání bez znalosti dopadu; tendence větší části rodičů vytvářet pro své děti exkluzivní prostředí (zejména ve víceletých gymnáziích).
- Systémové reformy regionálního vzdělávání bez podpory samotných učitelů, bez analýz ex ante a ex post, případně nerespektování jejich závěrů.
- Částečný přechod vysokého školství v rámci tzv. Boloňského procesu, s předpokladem větší diverzifikace s novým přístupem k akreditacím.
- Úroveň přípravy učitelů, která adekvátně nereaguje na aktuální změny na poli vzdělávání a na potřeby měnících se požadavků s vnitřně i zevně iniciovanými náznaky změny.
- Nízký zájem o učitelství mezi studenty s měřitelnými studijními předpoklady, legislativa efektivně omezující přístup schopných lidí bez pedagogického vzdělání do škol. Genderově nevyrovnaná skladba učitelů (především ZŠ) a stárnoucí učitelská populace, narůstající nedostatek učitelů některých aprobací (matematika, fyzika, chemie).
- Neexistence systémové podpory kvality učitelů a ředitelů na školách, slabá podpora ředitelů zejména v oblasti pedagogického řízení; není vnímáno jako jednoznačná priorita ve vzdělávací politice.

- Nedostatečně rozpracovaný a nesystematický způsob zjišťování kvality vzdělávacího systému a monitoringu zavedených opatření (včetně zjišťování kvality procesů a výstupů), z toho vyplývající nekoncepční vzdělávací politika, omezený výzkum v oblasti vzdělávání.
- Neznámá efektivita institucí ovlivňujících a regulujících český vzdělávací systém.
- Nedostatečná, opožděná, někdy i nejasná informovanost učitelů a veřejnosti o konkrétních krocích a záměrech MŠMT při realizaci vzdělávací politiky; znovu se opakující problém při zavádění systémových změn.
- Nedostatečná podpora zavádění efektivních, ale méně tradičních přístupů, neochota mnoha učitelů k netradičním a inovativním přístupům.

Příležitosti

- Rostoucí nespokojenost v dospělé populaci s úrovní vzdělávání ve veřejných školách.
- Volby a možnost změnit některé dlouhodobé neduhy v řízení českého vzdělávacího systému.
- Kurikulární reforma: změny v rámcových vzdělávacích programech.
- Navýšení platů pedagogických pracovníků regionálního školství a rozpočtu školství dva roky po sobě.
- Nová legislativa podporující společné vzdělávání v praxi.
- Koncepční rozvoj: Strategie vzdělávací politiky v ČR do roku 2020.
- Strategie digitálního vzdělávání 2020.
- Prostředky alokované v operačním programu Věda, výzkum a vzdělávání jako možnost (i hrozba).
- Rostoucí počet neveřejných škol snažících se o odlišný vzdělávací přístup v reakci na neschopnost veřejného systému uspokojit poptávku.
- Nový přístup České školní inspekce k hodnocení práce škol a stimulace jejich rozvoje.
- Reálná možnost občanského sektoru ovlivňovat kroky ve vzdělávacím systému.
- Vyšší míra pozornosti a investic z korporátního sektoru a ze strany nadačních fondů do oblasti vzdělávání.

- Výběrová řízení na ředitele některých přímo řízených organizací.
- Rekonkurzy na místa ředitelů v roce 2018.

Hrozby

- Očekávaný vliv technologických inovací na trh práce a profesní užitelnost získaného vzdělání.
- Politická nestabilita a nejistota v naplňování deklarovaných cílů vzdělávací politiky.
- Kurikulární reforma: změny v rámcových vzdělávacích programech.
- Rostoucí počet neúspěšných studentů SŠ jako dopad společné části maturitní zkoušky.
- Možnost čerpání ze zdrojů EU.
- Jen částečná snaha naplňovat přijaté strategické cíle (pochybnosti o naplňování strategie vzdělávací politiky 2020, netečnost k přijaté digitální strategii, odsouvání kariérního řádu).
- Mizivá snaha předložit vizi rozvoje vzdělávání v ČR, neschopnost MŠMT pracovat na zpracování strategie překračující horizont roku 2020.
- Přetrvávající nejistota, nakolik se zdaří legislativní reformu na podporu společného vzdělávání realizovat v praxi.
- Zaostávání vzdělávacího systému za aktuálními společenskými požadavky, “opt out” části rodičů z veřejného vzdělávacího systému: rostoucí nespokojenost s fungováním neveřejných škol v posledních letech, nárůst počtu neveřejných škol a pochybná vládní politika ve vztahu k nim a k víceletým gymnáziím.
- Zavedení plošných přijímacích zkoušek.
- Netransparentnost při správě vzdělávacího systému, s určitou snahou o nápravu pod tlakem zvenčí.
- Nekoncepčnost řízení systému a další prohlubování nedůvěry v efektivitu systému.
- Udržování současné struktury školského systému (středních škol) místo snahy o promyšlenou reformu.

- Trvající neschopnost a neochota integrovat mimoškolní vzdělávání do vzdělávacích výstupů systému.
- Takřka nulový důraz vzdělávací politiky na rozhodující vliv rodiny na výsledky vzdělávání.

Významné události ovlivňující změny ve vzdělávacím systému 2017

Souhrn:

- Sněmovní volby na podzim roku 2017 ukázaly na značnou povrchnost v přístupu českých politických stran ke vzdělávací politice. Jediný společný cíl jsou platy učitelů (bez shody na navýšení).
- Legislativní posílení společného vzdělání - katastrofické scénáře se nenaplnily, je nutné soustředit podporu zejména u žáků s poruchami chování (s vícedruhovým postižením) a na vyloučené lokality.
- V účinnost vstoupilo zákonné prodloužení povinné školní docházky o jeden rok v rámci posledního roku v mateřské škole. Prozatím chybí možnost zhodnocení tohoto opatření.
- Poprvé proběhly plošné přijímací zkoušky do maturitních oborů na SŠ, jejichž dopad na samotné přijímání je za současné legislativní úpravy marginální.
- Kariérní řád neprošel parlamentem, chybí tak představa o tom, jak by se měli učitelé rozvíjet.
- Novou - a významně dramatickou - výzvu přináší analýza OECD Employment Outlook 2017: ČR čeká podle prognózy dopad na 45 % pracovních míst vlivem automatizace.
- MŠMT začalo omezovat vznik nových neveřejných základních škol.
- Proběhla výběrová řízení na ředitele Národního ústavu pro vzdělávání (organizace, která provádí obsahové změny ve vzdělávání). Ani při opakování výběrového řízení nebyl nikdo vybrán. Z výběrového řízení na ředitele CERMAT vzešla nová ředitelka Michaela Kleňhová.
- Nadále dochází k realizaci krajských a místních akčních plánů, s velmi rozdílným přístupem k jejich řešení.
- Byla schválena Strategie udržitelnosti Česko 2030, která obsahuje důležité vzdělávací cíle.
- Nepodařilo se v ucelené podobě vypracovat koncepci občanského vzdělávání, která byla přesunuta z MŠMT pod Úřad vlády.
- Podařilo se přimět MŠMT ke zveřejňování podstatné části dat z maturitních zkoušek v anonymizované podobě.
- MŠMT vydalo tzv. Rámcové požadavky na studijní programy, požadující stanovení jasného poměru praxí ve studiu učitelství.
- Z předchozích let trvá: vzdělávání na víceletých gymnáziích; zvýšit podstatně investici do vzdělávacího systému; zpráva o naplňování platných strategií (vzdělávací politiky a digitálního vzdělávání do roku 2020).

Způsob hodnocení vlivu jednotlivých témat na český vzdělávací systém: Používáme symboly - a + (záporné a kladné hodnoty). Protože u jednotlivých témat je vzhledem k jejich komplexnosti často těžké určit zcela jednoznačně jejich pozitivní či negativní dopad, uvádíme v takových případech místo jednoznačného hodnocení poměr negativního a pozitivního přínosu. V případě, že odhad pozitivního či negativního dopadu převažuje, je to vyjádřeno počtem znamének (např. --/+ znamená poměr negativního a pozitivního dopadu 2:1).

---/+ Sněmovní volby 2017: Českému vzdělávání stále chybí vize, vzniká mimo politiku

Jediným hmatatelným pozitivem je shoda na zvýšení platů učitelů napříč stranami.

+++/- Zvýšení platů učitelů, zvýšení rozpočtu VŠ

Zvýšení chtějí všichni, představa o úrovni navýšení se diametrálně liší, bez potřebného akcentu na ředitele, bez závazku na zvýšení celkové investice do vzdělávacího systému na úroveň vyspělé země.

--/+ Zahájení reformy rámcových vzdělávacích programů pro mateřské, základní a střední školy

Reforma je nutná a potřebná, ale probíhá netransparentně, v úzkém kruhu lidí orientovaných na samotné vzdělávání, nikoliv na smysl a cíl vzdělávání.

-- Poprvé proběhly plošné přijímací zkoušky na maturitní obory SŠ

Dopad státních maturit není zmapován, jasné jsou pouze negativní důsledky (rostoucí počet neúspěšných studentů SŠ).

--/+ V účinnost vstoupil zákon o povinném posledním rokopředškolního vzdělávání

Dopad opatření je neznámý, problematické je, že kvůli minoritě je zaváděno plošné opatření s řadou nevýhod pro majoritu rodičů. Dopad na minoritu (děti ze sociálně a ekonomicky slabých rodin) není jasný. Opatření jde proti doporučení analýzy ex ante.

---/+ Nepodařilo se prosadit kariérní řád (a standard učitele), nedaří se najít shodu na jeho podobě

Český vzdělávací systém stále nemá jasno, kudy a jak směřovat rozvoj učitelů. Původní návrh to ovšem neřešil.

--/+ Snaha řešit sílíci opt-out rodičů ze systému veřejného základního vzdělávání obstrukcí neveřejných škol

MŠMT začalo omezovat vznik neveřejných škol na základě pochybného (nezákonného) argumentu "nenaplněnosti veřejných škol v dané lokalitě". Samotná politika podpory veřejného vzdělávání je na místě, ale ne tímto způsobem.

-/+ Společné vzdělávání přímo ve školách

Posun ke společnému vzdělávání je pozitivní krok, zatížený potřebou řešit operativně vzniklé problémy ve třídách (vzdělávání dětí s poruchami učení etc.). Je nutné navýšit celkovou investici do vzdělávání.

--- Víceletá gymnázia (kvalita vzdělávání na 2. stupni ZŠ) jako významný problém, jenž nikdo nechce řešit

Neřešený a opomíjený problém. Výzkum ukazuje na malou přidanou vzdělávací hodnotu víceletých gymnázií a jejich selektivní roli. Je nutné podporovat (navýšením investic do vzdělávání) výuku na 2. stupni ZŠ.

-/+ Zvyšující se nespokojenost dospělé populace v ČR s fungováním veřejných škol jako politický impuls (?)

Roste nespokojenost se vzděláváním ve veřejných školách. Nedaří se ale tuto politickou poptávku vyslyšet (snaha rodičů o opt out ze vzdělávacího systému).

---/+ Státní maturity: manipulace s hodnocením, desetitisíce neúspěšných, posun v transparentnosti pod tlakem zvenčí

Přetrvávající problém: známé dopady státních maturit jsou negativní (počet neúspěšných středoškoláků). Maturity by bylo možné využít k formování studia na středních školách, pokud vznikne potřebná koncepce, aby takovou roli mohly naplnit.

--- Prohlubování rozdílů v přístupu ke vzdělávání mezi regiony, problém vyloučených lokalit

V ČR roste socioekonomická nerovnost a rozdíly se projevují zejména regionálně. V některých regionech, hlavně v severních a severozápadních částech ČR, se koncentrují vyloučené lokality, v nichž dochází k reprodukci různých forem chudoby a sociální deprivace.

-- Podpora občanského vzdělávání uvízla na mrtvém bodu

Klíčová oblast vzdělávání zůstává zanedbána navzdory globálně rostoucímu ohrožení demokracie.

-/+ Místní a krajské akční plány rozvoje vzdělávání: ne vždy využita příležitost

Příprava tzv. místních a krajských akčních plánů stále probíhá. Akční plány mají potenciál k vytvoření lokálních strategií rozvoje vzdělávání, jsou však naplňovány jen v některých případech.

Pozn.: Některé další významné události přetrvávají z loňska či předchozích let, viz předchozí audity vzdělávacího systému ČR.

Klíčová témata pro školní rok 2018

Politický vývoj a dopad na vzdělávací politiku po volbách 2017 (prezidentských volbách 2018)

Jde o to, nakolik další vláda naplní všeobecnou ochotu zvýšit platy učitelům, s čímž se pojí navýšení celkové investice do vzdělávání. Nutně by taková investice měla navazovat na vytvoření koncepce rozvoje s dlouhodobým horizontem dopadu. Ze vzdělávání by se mělo stát prioritní téma veřejné diskuse.

Doporučení:

- **Důsledně naplňovat platnou Strategii vzdělávací politiky v ČR do roku 2020.**
- **Pracovat na koncepci s delším časovým horizontem (ideálně 2040).**
- **Snažit se o dosažení politického konsensu na hlavních cílech nové strategie.**
- **Brát v úvahu expertní shodu na směřování vzdělávací politiky.**
- **V souladu s platnou strategií navyšovat investice do vzdělávání na důstojnou úroveň, dosahující alespoň průměru OECD.**

Rekonkurzy na místa ředitelů MŠ, ZŠ a SŠ a možná změna vnímání role ředitelů

V roce 2018 proběhnou stovky výběrových řízení na ředitele MŠ, ZŠ a SŠ. Je to příležitost vybírat na tyto pozice pedagogické manažery, nikoliv správce majetku. Ředitel školy dokáže zlepšit výrazně úroveň vzdělávání během několika let, dokáže ale ještě rychleji dobrou úroveň zničit. Politizace při výběru dlouhodobě překáží rozvoji českého vzdělávání.

Doporučení:

- **Možnosti rekonkurzů na místa ředitelů je nutno věnovat náležitou pozornost. Byť se jedná o pravomoc zřizovatelů, MŠMT by mělo vydat v tomto směru doporučení k tomu, aby výběr byl nezávislý a postaven na kritériích ověřujících kvalitu ředitelů v první řadě jako pedagogických manažerů.**
- **Je možné využít inspirace z Jihomoravského kraje, který ukazuje možnost dohody napříč politickým spektrem, omezení vlivu politizace a snahy o získání kvalitních kandidátů.**
- **MŠMT by mělo iniciovat změnu právní úpravy ve prospěch posílení nezávislosti výběrových komisí a váhy jejich doporučení.**

Zajištění (udržení) společného vzdělávání ve školách

Posílení společného vzdělávání v českých školách nevyvolalo katastrofické dopady, jak předpovídali populisté. Je to nicméně proces, který vyžaduje investici a dobré dlouhodobé řízení postavené na operativním řešení vznikajících problémů, jako je třeba vzdělávání žáků s poruchami chování. Snaha o demontáž by byla obrovskou chybou.

Doporučení:

- **MŠMT musí zajistit udržení společného vzdělávání navzdory populistickým proklamacím. Jde o pilíř Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2020 a z dlouhodobého hlediska jeden z hlavních cílů vzdělávacího systému.**

- **MŠMT a další spolupracující instituce (Česká školní inspekce, Národní ústav pro vzdělávání, Národní institut pro další vzdělávání atp.) by měly velmi pečlivě sledovat situaci ve školách, vyhodnocovat, kde dochází k problémům a soustředit se na jejich okamžité řešení.**
- **Učitelé potřebují podporu. Je nutné vést s nimi otevřený dialog a vycházet vstříc požadavkům, které se ukáží jako reálná překážka společného vzdělávání.**
- **Komunikace s veřejností je nadále nutná, mělké negativní postoje lze zvrátit jen tehdy, bude-li veřejnost informovaná.**

Revize kurikula a změna obsahu vzdělávání

Probíhající revize rámcových vzdělávacích programů (RVP) může mít jak pozitivní, tak negativní dopad na vzdělávání v ČR. Její potřebnost je neoddiskutovatelná, nicméně měla by probíhat transparentně a ve snaze revidovat obsah vzdělávání s ohledem na budoucnost, zejména s ohledem na těžkou předvídatelnost vývoje a tedy na nutnost neustálého učení během života (posílení všobecných gramotností).

Doporučení:

- **Je nutné otevřít širší diskusi o cílech revize kurikula a připustit k ní širší odbornou veřejnost. Modelem může být příprava Strategie digitálního vzdělávání, která právě takto probíhala.**
- **Bylo by vhodné vyjít ze zahraničních zkušeností (Finsko, Holandsko a další země) a zjistit, zda existuje nějaký zjevný trend v oblasti kurikula a jaké jsou efektivní cesty jeho revize.**
- **Je nutné zveřejnit návrh časového harmonogramu jednotlivých kroků. Informace o probíhajících krocích musí být transparentní.**

Soustředění na 2. stupeň ZŠ a strukturu středních škol

2. stupeň ZŠ ustrnul v obsahu i formě výuky. Potýká se s odlivem dětí na víceletá gymnázia, zejména v Praze a větších městech. Zejména některých středních odborných školách a v prvé řadě na učilištích je kvalita výuky nejnižší, přičemž systém je hodně neekonomický: některé SŠ (zejména odborné) spotřebují velké prostředky bez přidané hodnoty. Struktura středních škol neodpovídá struktuře a potřebám ekonomiky.

Doporučení:

- **V rámci revize rámcových vzdělávacích programů je nutné hledat cesty ke zvýšení efektivity vzdělávání na 2. stupni ZŠ.**
- **Je nutné otevřít problém víceletých gymnázií a dopadu jejich existence ve vzdělávacím systému.**
- **Na odborných SŠ je nutné snížit výrazně počet studijních oborů, přenést praktickou výuku do podnikové sféry a zvýšit podstatným způsobem všeobecnou složku vzdělávání.**

- **MŠMT musí začít sbírat data o neúspěšných středoškolácích (drop out v rizikových regionech, dopad státních maturit) a hledat cestu jejich udržení ve vzdělávacím systému.**

Hodnocení výsledků vzdělávání jako nejúčinnější nástroj rychlých změn ve vzdělávacím systému (jednotné přijímací zkoušky na SŠ a maturity)

Hodnocení výsledků vzdělávání má dvojí zásadní možný přínos: přímé ovlivnění výuky na předešlých stupních vzdělávání a možnost ověřovat stav a trendy ve vzdělávacím systému. V případě jednotných přijímaček na SŠ i státních maturit je nutné, aby došlo k revizi současné podoby a pojetí zkoušek. Jejich koncepce musí respektovat dlouhodobou strategii.

Doporučení:

- **MŠMT by mělo v případě přijímacích zkoušek i maturit vyhodnotit jejich dopad. Podle toho dále rozhodnout o pokračování či revizi tohoto projektu.**
- **Je třeba pojmout koncepci vstupních a výstupních zkoušek tak, aby pomáhala formovat vzdělávání ve školách v souladu s platnými strategiemi.**
- **Je třeba pozorně sledovat, zda nedochází ke zvyšování bariér pro nejzranitelnější kohortu žáků ze spodních socioekonomických pater.**

Vzdělávání jako reakce na Průmysl 4.0: Příprava na nepředvídatelnost vývoje

Technologické změny posouvají lidskou ekonomiku z pozice závislosti na lidské práci k takové míře automatizace a kybernetizace, kdy je lidská práce v původních procesech zbytná. Nejde jen o práci. Prudký rozvoj v oblasti umělé inteligence přinese v brzké době zcela zásadní změny do všech oblastí individuálního a společenského života, tedy i přímo do vzdělávání. Čím dál více se ukazuje, že role škol bude významně socializační, školy budou muset vytvářet kohezi společnosti a učit děti to, co kognitivní systémy nebudou umět: rozhodování, spolupráci, invenci, řešení problémů atd.

Doporučení:

- **Zahájit skutečnou a celospolečenskou diskusi na téma společenských a ekonomických změn, a to na úrovni učitelů a rodičů. zejména v souvislosti s měnícím se kurikulem (revize rámcových vzdělávacích programů).**
- **Ukazovat na příklady škol, které se snaží na probíhající a očekávané změny reagovat a přizpůsobují tomu vzdělávání a výchovu.**
- **Hledat inspiraci v zahraničních vzdělávacích systémech, jako je Finsko, které reformují obsah a formu vzdělávání s ohledem na budoucnost.**
- **Nacházet řešení i mimo formální vzdělávání ve snaze o větší míru synergie.**

Rodina je nejdůležitější faktor úspěchu ve vzdělávání

Doposud vysoce autoritativní výzkumná zpráva z roku 1966, Coleman report, která vznikla na základě výzkumu Johns Hopkins University v USA, ukazuje, že nejdůležitějším faktorem úspěchu ve vzdělávání je rodina, ve které dítě žije (nikoliv izolovaně, nýbrž v rámci celého vzdělávacího procesu). V diskusích o vzdělávání je tento fakt trvale přehlížen: diskuse se zaměřují takřka výhradně na roli škol, učitelů a případných změn či reforem v oblasti školství. Je to přetrvávající chyba.

Doporučení:

- **MŠMT má vést trvalou kampaň osvětující faktory úspěchu ve vzdělávání a vliv rodiny.**
- **Zahájit jednání na úrovni vlády o vytvoření meziresortního programu na podporu rodin s nízkým sociálním a kulturním kapitálem s cílem snížit bariéru dětí v přístupu ke vzdělání.**
- **Příprava i celoživotní vzdělávání učitelů by mělo obsahovat i vedení k dovednosti jednat a radit rodičům v jejich vzdělávacím a výchovném přístupu.**

Důsledná podpora propojení školského systému a neformálního vzdělávání

Jde o dlouhodobou a přitom zanedbávanou prioritu. Neformální vzdělávání přebírá stále větší vliv na vzdělávání celkové. Neformální vzdělávání souvisí zejména s nástupem internetu a možnosti využívat ke vzdělávání jeho obsahu, vytváření sítí a komunikačních možností. Důležitá část vzdělávání, zejména toho na úrovni mateřské, základní či střední školy, se ale odehrává v konkrétních lokalitách.

Doporučení:

- **Důraz na naplňování strategie digitálního vzdělávání s maximalizací snahy využít stávajících a používaných technologických prostředků v neformálním vzdělávání k posilování školní výuky. Využívat jednoduchých řešení, která jsou “ready to use” a není třeba do nich investovat.**
- **Využití místních a krajských akčních plánů k hledání možností, jak propojit formální a neformální vzdělávání na regionální a lokální úrovni.**
- **V oblastech, které jsou pro školy z hlediska vzdělávání těžko naplnitelné, stavět na partnerství s těmi institucemi, organizacemi a profesionály, kteří jsou ochotni pomoci.**
- **Vytvoření portálu mapujícího komplexní vzdělávací nabídku v regionech.**

Místní a krajské akční plány rozvoje vzdělávání

Od roku 2016 probíhá příprava tzv. místních a krajských akčních plánů. Jde o aktivitu, která má na obecní a krajské úrovni vytvořit vizi budoucího rozvoje vzdělávání se

střednědobým/dlouhodobým horizontem (priority akčních plánů mají sledovat cíle k roku 2023).

Doporučení:

- **Snaha o vytvoření akčních plánů s vědomím, že vzdělávací systém nutně musí reagovat na společenské změny.**
- **Větší míra pozornosti ze strany MŠMT tomu, jakým způsobem jsou akční plány vytvářeny, poukazování na příklady dobré praxe.**
- **Zapojení aktérů nejen ze škol, ale také z neformálního vzdělávání, rodičů, podniků, občanského sektoru.**
- **Podpora vzájemné vazby mezi místními a krajskými akčními plány.**

Podpora v oblasti občanského vzdělávání: Demokratický občan jako hlavní cíl veřejného vzdělávání

Mění se společenské a politické klima v západním civilizačním okruhu ukazuje na křehkost a volatilitu demokracie a občanského života rozvinutých zemí s často dlouhou demokratickou tradicí, případně znovunabytou suverenitou postavenou na politické pluralitě a svobodě myšlení. Selhávání a formálnost snah o ustavení demokracie jako hlavního cíle vzdělávání a zlepšení občanského vzdělávání přispívají k všeobecné skepsi.

Doporučení:

- **V první řadě by mělo MŠMT apelovat na zřizovatele a školy, aby pro tento typ vzdělávání vytvořili vhodné podmínky.**
- **Je nutné připravit na občanské vzdělávání učitele. Představa, že bude probíhat jakýkoliv program tohoto typu za současného stavu je lichá.**
- **Učitelé všechno zvládnout nemohou. MŠMT by mělo na základě prověřené kvality doporučovat školám programy, projekty a aktivity, které mohou občanské vzdělávání podpořit a ulehčit tak učitelům práci.**
- **Příklady dobré praxe, podpora zapojování mladých lidí do komunitního a občanského života. Už nikdy bychom neměli od ministryně školství slyšet, že tématy jako je např. migrace by děti neměly být "zatěžovány."**

Další důležitá témata přetrvávající z předchozích let

Podpora technologií a otevřených vzdělávacích zdrojů (Open Educational Resources, OER):

V roce 2018 bude schválena směrnice Evropské komise upravující autorská práva na jednotném digitálním trhu. Ta může výrazně komplikovat využívání obsahu internetu ve vzdělávání.

Nový program hodnocení škol Českou školní inspekcí Kvalitní škola v procesu: Nový přístup k inspekční činnosti ve školách může posílit potřebný posun vzdělávání ve smyslu koncepčnosti, spolupráce mezi školou a rodinou a v dalších žádoucích směrech.

Kontinuální podpora učitelů: Je třeba vytvářet trvalý tlak na to, aby ČR vstoupila do “klubu” států, které patří mezi největší investory do vzdělávání. Do hry je vhodné vrátit kariérní řád a úvahu o možnosti větší diferenciaci v odměňování učitelů.

Financování regionálního školství: Je velmi nejisté, zda se podaří omezit nerovnosti ve financování škol způsobené zásahy krajů do tzv. normativů.

Novela vysokoškolského zákona v praxi: Institucionální akreditace přinese i výrazné změny v přístupu vysokých škol k akreditaci studijních programů, a to zejména s ohledem na jejich kvalitu.